

ENTREVISTA CON SEVILLA GUZMÁN*

SUMARIO:

O entrevistado define a agroecoloxía como un intento de establecer as bases científicas para unha agricultura ecolóxica, concedéndolle relevo ós problemas sociais. A necesidade de buscar medidas económicas / multidisciplinares que dean conta de realidades de interese para a agroecoloxía (máis complexas cás medicións establecidas polo mercado), a re-orientación do desenvolvemento económico, os tipos de organización de base social e productiva da agricultura e a metodoloxía científica e a súa relación con outras formas de coñecemento (destacadamente a Investigación Acción Participativa), son temas en axenda para a agroecoloxía.

SUMARIO:

El entrevistado define la agroecología como un intento de establecer las bases científicas para una agricultura ecológica, concediéndole relevancia a los problemas sociales. La necesidad de buscar medidas económicas / multidisciplinares que den cuenta de realidades de interés para la agroecología (más complejas que las mediciones establecidas por el mercado), la re-orientación del desarrollo económico, los tipos de organización de base social y productiva de la agricultura y la metodología científica y su relación con otras formas de conocimiento (destacadamente la Investigación Acción Participativa), son temas en agenda para la agroecología.

SUMMARY

The interviewee defines agroecology as an attempt to establish a scientific base for an ecological agriculture, giving relief to social problems. The necessity of looking for multidisciplinary economic measures that take into account realities of interest for agroecology (more complex than the measurements established by the marketplace), the re-orientation of economic development, the types of organization of agriculture of a social and productive base and scientific methodology and its relation to the other forms of knowledge (especially Participative Action Investigation) are subjects on the agenda for agroecology.

Para introducirmos no tema ¿podes explicar o que é a agroecoloxía e que ten de específico con respecto á ecoloxía entendida como concepto máis xeral?

A agroecoloxía é un intento de establecer as bases científicas para unha agricultura ecolóxica, pero considerando como un elemento moi importante os problemas sociais. O problema fundamental que hai na agricultura ecolóxica é que hai un desenvolvemento importante das técnicas e do manexo dos recursos naturais. Desde un punto de vista técnico, desde un punto de vista agronómico, pero se quedan aí, non dan o paso de considerar ó home como un elemento máis do ecosistema e sobre todo de resolver os problemas máis importantes que ten como son as formas de dependencia que xera por unha banda a venda de insumos e por outra os procesos de comercialización e posta no mercado dos seus produtos, que son os puntos máis importantes da extracción do excedente e os que obrigan ós agricultores a facer un manexo

* Entrevista realizada por Ana Lorenzo e Lucía Fernández.

dos recursos naturais vinculado a unha lóxica distinta á lóxica ecolóxica. A agroecoloxía ten como un elemento central a análise dos problemas sociais dentro deste contexto. ¿Cal é a diferenza entre agricultura ecolóxica e agroecoloxía? Pois isto que dixen. A agricultura ecolóxica, nos países do primeiro mundo, que é onde se desenvolveu fundamentalmente, desenvolveuse en base a uns estilos distintos, de formas de manexo distintos, como pode ser a biodinámica, a permacultura, a agricultura orgánica... Sen embargo a agroecoloxía recoñece a existencia de moitos estilos da agricultura ecolóxica, pero o que fai é tentar de analízalos todos e ver que elementos de cada un deles son utilizables para introducilos nun contexto teórico no que apareza como elemento fundamental a resolución dos problemas do agricultor, no contexto de romper as formas de dependencia do mercado e dos puntos de extracción de excedente que aparecen ó longo de todo o proceso, que é o que determina a relación subordinada que teñen os agricultores respecto das demais ramas de actividade económica.

¿Queres dicir que pode darse unha contradición entre os obxectivos ecolóxicos e os sociais?

Non é que se poida dar, é que se está a dar, e se está a dar dunha forma moi forte porque se ti tes como obxectivo central crear uns alimentos sanos que se introduzan no mercado en tendas de *elit*, estás a facer unha agricultura para ricos, non estás a solucionar ningún problema. Podes solucionar nalgunha medida o problema de degradación da natureza que significa o manexo industrializado dos recursos naturais, e substituílo por un manexo ecolóxico, pero non rompes as causas da pobreza e da dependencia que se xera no mundo. Ten en conta que podería ser concebida, e de feito está xa a pasar, unha agricultura ecolóxica vinculada a multinacionais, e iso é o que hai que evitar. Isto significa ver ás persoas como fóra do proceso, e ademais hai aínda outra cousa que é máis importante que é que se o manexo dos recursos naturais está supeditado á lóxica do lucro ó final terminárase no mesmo punto, porque é o principio do beneficio o que vai rexe-lo manexo. Nós o que queremos é que sexa un principio ecolóxico vinculado á resolución dos problemas sociais dos agricultores. Por iso o cooperativismo e as formas de acción social colectivas no manexo dos recursos naturais, e unha dimensión participativa á hora do deseño destas formas de manexo é fundamental.

A agroecoloxía fai unha crítica ós conceptos dominantes de desenvolvemento, crecemento... ¿Desde que outros conceptos traballa?

La agroecoloxía nítrese da busca dunha integración dos distintos enfoques da ciencia convencional. A ciencia convencional compartimenta o coñecemento en distintas disciplinas de tal forma que a través dos principios analíticos que rexen a súa busca da resolución dos problemas parcela a realidade, analiza e logo intégraa. Isto determina que se cometan erros enormes. A agroecoloxía

propón unha análise integrada desde unha perspectiva multidisciplinar. Un dos elementos centrais da agroecoloxía é a obtención dunha economía ecolóxica que supoña unha formulación de como se miden as variables económicas nuns termos reais e non como actualmente se fai. Actualmente a economía só mide aquilo que pode introducir no mercado. Por exemplo, un dos bens máis importantes que temos nós é o aire, pero o aire non foi nunca nin é un ben económico porque non saben como incorporalo no mercado. E é mellor que non o incorporen, por outra banda. O importante é darte de conta de que hai unha gran cantidade de bens que son imposibles de medir a través da lóxica crematística de introducir os bens no mercado e poñerlles un valor. Esta é a crítica que fai a economía ecolóxica á economía convencional, e demostra como o concepto de produto interior bruto (PIB) é un concepto falso, porque se mide unha parte da riqueza, pero hai outra parte moi importante que non se ve, e non se pode medir, porque non é susceptible de introducir no mercado e valorala neses termos. O mesmo pasa coa biodiversidade, por exemplo. ¿Como valoras a biodiversidade? ¿Que valor lle pos a algo que é o resultado dunha coevolución do home coa natureza durante séculos e que deu como resultado a aparición de multitude de variedades dunha especie, que determina a riqueza de que existan ese tipo de variedades autóctonas. ¿E como se valora a perda enorme que se está a sufrir agora como consecuencia da imposición a través do mercado dunha agricultura industrializada que o que fai é simplificar ó máximo o manexo dos ecosistemas, crear monocultivos e estandarizar as formas de manexo? Iso é unha perda enorme desde o punto de vista do patrimonio da humanidade.

¿Por iso propoñedes tamén como necesidade a marcha atrás no desenvolvemento económico?

Si, por iso se propón a absoluta necesidade dunha marcha atrás en moitas cousas o que non significa un retroceso desde o punto de vista do progreso e da modernización. Imos en contra do tipo de modernización que se produciu. Cremos que hai outras formas de modernización alternativas a esta. E iso de dar marcha atrás, pois por exemplo hai que dar marcha atrás na nosa forma de consumir, na nosa forma de despilfarrar enerxía e materiais como facemos. É imprescindible levar a cabo iso. Pero claro, enfrontarse a isto é un problema moi grande porque hai demasiados intereses montados a tódolos niveis. Pero o máis grave de todo é que o nivel máximo, as políticas do Banco Mundial e o Fondo Monetario Internacional, a articulación dos estados a través das organizacións internacionais... están en mans dos gobernos que están absolutamente influídos polas multinacionais e polos intereses do mercado. Entón é unha loita realmente difícil.

Con respecto á importancia dos bens económicos que non son medibles en diñeiro, ¿que pensas dos métodos agora en boga de análise do impacto medioambiental que se esixen para a implementación de proxectos de infraestruturas, creación de plantas industriais, etc.?

A meirande parte dos estudos de impacto medioambiental están realizados a través dos métodos e das técnicas da economía convencional e non teñen en conta case nada. Non son capaces de valorar cousas tan importantes como a perda dos mecanismos de rexeneración dos recursos naturais ou a aptitude agraria das terras porque, entre outras cousas, son perdas que repercuten en xeracións futuras. Ten en conta que a economía convencional se basea en valorar as cousas a través da confrontación da oferta e a demanda que da lugar a un prezo. Pero os que non naceron non poden aparecer para fixar o prezo de nada. O esquema da economía convencional para valorar as cousas é absolutamente falso.

No Foro Alternativo 'As outras voces do Planeta', celebrado nos mesmos días que a reunión en Madrid do FMI, algunhas das intervencións apuntaban á importancia do consumo consciente como unha das poucas estratexias que se poden articular desde o primeiro mundo contra estas políticas. ¿Vós propoñedes para o caso da agricultura que tanto a produción como a comercialización estean en mans dos produtores e que, ó mesmo tempo se creen unhas redes de mercado alternativas ás reais? Se podes fálanos tamén do que supón isto no cambio das relacións entre o mundo rural e o urbano.

Unha das aportacións máis importantes á agroecoloxía ven a cargo daquelas persoas que no terceiro mundo desenvolveron formas de loita alternativa, como por exemplo Vandana Shiva. Ela ten elaborada unha crítica á revolución verde e unha análise sobre os efectos da xeración de sementes de alto rendimento, a perda de diversidade, a tentativa de introducir a agricultura industrializada no terceiro mundo, teoricamente para conquistar mitigar o problema da fame pero que na práctica agudou as diferencias sociais e a dependencia. Por iso o seu concepto de consumo consciente é unha das aportacións máis salientables á agroecoloxía (e para a ecoloxía política en xeral). Un dos temas máis importantes é entón romper coa xeración de necesidades falsas que é consecuencia da manipulación que desde o mercado se exerce sobre nós. Cada vez créannos máis necesidades falsas e consumimos dunha forma máis despilfarradora. Facendo iso estamos xerando un problema de exceso de consumo de materiais e enerxía que repercute sobre todo sobre o terceiro mundo. O primeiro que hai que facer é frear esa carreira tan brutal de consumir e de producir cousas absolutamente irrealas e falsas, que non serven para nada.

Das experiencias que están a desenvolverse neste sentido unha sería a do comercio xusto e solidario, outra as formas de asociación entre cooperativas de consumidores e cooperativas de produción. ¿Con que límites se atopan estas fórmulas para seren xeralizables? ¿Que límites impón á propia produción o feito de que sexan experiencias relativamente pequenas?

Para contestar a esa pregunta vouvos explicar un pouco máis o que supoñen as asociacións de produtores e consumidores de agricultura ecolóxica que se

están a xerar. Agora mesmo hai en tódalas capitais de provincia andaluzas asociacións de produtores e consumidores. Estas asociacións non son cooperativas onde están os produtores por unha banda e os consumidores pola outra, senón que son os produtores e os consumidores conxuntamente quen crean esas asociacións. Os produtores foron ás cidades para tentar de poñerse en contacto con aquelas persoas que están dispostas a axudarlles nunha loita que significa tratar de romper o consumo despilfarrador que temos e de educar tamén ós consumidores no sentido de que comemos porquería e estamos afeitos a comela, e de que eses produtos de consumo habitual que estamos a pagar está subvencionando e promovendo cada vez máis un tipo de agricultura que cada vez degrada máis a natureza. O obxectivo primeiro das asociacións de consumidores e produtores é educárense, ir formándose nestes problemas a través dun intercambio entre as persoas que no campo adoptan unha postura de loita fronte ó sistema e as persoas que desde a cidade están dispostas a colaborar igualmente. Trátase de ir establecendo un diálogo e unha cooperación solidarias cada vez maiores para xerar formas de comercio alternativo, que impliquen unha dinámica participativa e de arrequentamento mutuo e educación mutua. O obxectivo central non é para os consumidores comer san e para os produtores venderen a un prezo con menos risco. Non. Do que se trata é de darse conta de que estamos nun proceso de loita para cambiar as cousas. Queremos cambiar o mundo porque a dinámica na que está metido é espantosa.

Con respecto ás limitacións hai que dicir que son moi grandes. A agricultura convencional está absolutamente subvencionada e a agricultura ecolóxica non está nada subvencionada. E cando empeza a estar subvencionada as subvencións van dirixidas a formas asociativas como os Consellos Reguladores de Productos onde empezan a institucionalizar o fraude en moitos aspectos e onde a participación dos sectores está moi condicionada polas políticas que quere implementar o goberno. Hai un control moi forte por parte dos gobernos a este tipo de asociacións.

Nunha experiencia similar en Brasil, en Rio Grande do Sul, onde existen asociacións análogas ás nosas e moi desenvolvidas, os produtores dicíanme: 'nós non podemos aceptar que xente da cidade nos diga como temos que producir porque non nos fiamos deles. Nós temos os nosos propios comités éticos e se vemos que alguén produce empregando agroquímicos somos nós quen o expulsamos porque somos nós quen queremos facelo. Sabemos que a xente que está nas cidades vinculada ós distintos gobernos locais ou estatais están suxeitas a moitas formas de corrupción e poden xerar fraude, ademais de que nos parece inmoral que eles, por un control que levamos nós moito mellor, nos cobren diñeiro, como están a facer'. Esta é a postura que hai en moitos países do terceiro mundo onde xa empezan a realizarse redes asociativas análogas á nosa. Existen en Uruguay, en Brasil, en Chile e noutros países.

¿Como se integra a perspectiva de xénero dentro desta agroecoloxía cargada de dimensión social?

A perspectiva de xénero forma parte dunha maneira clara do enfoque agroecolóxico. Este enfoque pretende substituir o concepto de conciencia de clase que historicamente tivo a esquerda por distintas formas de conciencia. A primeira é a conciencia de especie. A conciencia de especie é o que te leva a cuestionar a situación actual do manexo dos recursos naturais e ver como as xeracións futuras van verse desprovistas de moitas das comodidades que nós estamos consumindo. Pero a agroecoloxía precisa incorporar tamén unha dimensión de conciencia de identidade. A identidade é un elemento fundamental en agroecoloxía porque os agroecosistemas posúen nas súas formas de manexo unha dimensión de identidade clarísima. As variedades autóctonas de cada sitio son a proba evidente de que existe unha identidade ecosistémica, pero que se produce como interacción dunha determinada cultura humana cos recursos naturais. A agroecoloxía defende as identidades locais e as etnicidades con moita forza. É moi importante preservar non só a biodiversidade de carácter biótico senón tamén de carácter sociocultural. Xunto a iso hai unha conciencia respecto de calquera forma de explotación duns grupos humanos por outro e historicamente unha das formas de explotación máis importantes e máis camufladas ven sendo a explotación de xénero. Entón é unha preocupación moi importante pero moi difícil de abordar porque cada identidade posúe unhas relacións específicas de xénero moi diferenciadas. É enormemente difícil abordar ese tema. Eu pódovos contar por exemplo que entre os problemas máis importantes nas cooperativas de agricultura ecolóxica coas que traballamos, e nas que nos parece prioritario a busca dunha dimensión participativa na toma de decisións e na rotación de tarefas, está o problema de xénero. Na toma de decisións a participación da muller é real e efectiva pero non é así no desenvolvemento de tarefas. Hai unha loita e un debate continuos no intento de superar esta situación, pero é moi difícil. Agora ben, é imprescindible levar adiante este tipo de loita e de traballo.

¿Nas cooperativas trabállase realmente dunha forma assemblearia?

Nas cooperativas non só se traballa dunha forma assemblearia a nivel de decisións, senón que hai un reparto absoluto en tanto que non só é que todo o mundo gañe o mesmo senón que ademais as persoas que gañan máis como consecuencia de traballar fóra da cooperativa tamén, pon en común todo o seu nivel de ingresos para repartilo en partes iguais. É dicir, que hai unha dimensión solidaria moi forte desde o principio neste sentido. Este é un dos elementos máis importantes, manter a cohesión do grupo a través de formas de solidariedade no traballo, no reparto do diñeiro e en todo e unha busca de igualdade dentro do grupo moi forte.

¿Podes falarnos sobre o réxime de propiedade das terras por parte destas cooperativas?

Son terras que non son propiedade dos cooperativistas, pero sí teñen dereitos de uso da terra. Son terras sobre as que se ten unha concesión, que pode ser por dez ou doce anos. Son formas de tenencia da terra de carácter secundario, normalmente arrendamentos, pero arrendamentos que foron conseguidos a través de mobilizacións e loitas e pola ocupación por parte dos xornaleiros. Como consecuencia desta ocupación e desta loita mantida durante moitos anos a Administración cedoulles as terras en arrendamento. A meirande parte eran terras que estaban sen cultivar e moitas eran do Estado. En xeral os xornaleiros non queren ter a propiedade da terra, non é importante a propiedade da terra senón o seu uso. poder cultivar sen que exista unha incerteza en canto á continuidade deste uso.

Un tema de gran interese para nós é como se articula neste proceso a relación entre coñecemento científico e saber práctico e tamén que papel xoga unha metodoloxía como a Investigación Acción Participativa para resolver as distancias entre estas dúas formas de coñecemento.

Un dos problemas máis importantes que existen é que a ciencia historicamente desprezou outras formas de coñecemento e vai en contra dunha das características máis importantes que ten que ter para ser realmente ciencia: admitir unha transformación e unha renovación no seu pensamento. Moitas veces as dificultades máis grandes xurden como consecuencia de que os científicos teñen a arrogancia de considerar inferior calquera outra forma de coñecemento, cousa que non é certa. A ciencia é unha forma de coñecemento, pero non é superior a outras. É distinta. A agroecoloxía pretende establecer unha ponte de intercambio entre o coñecemento empírico e o coñecemento científico. E esa ponte de intercambio só pode obterse a través de formas de Investigación Acción Participativa e da creación de tecnoloxías en finca, é dicir, de deixar de investigar a través de laboratorios e de estacións experimentais e investigar na realidade, resolvendo os problemas reais da xente e a través dun intercambio entre os científicos ou técnicos e os agricultores, pero construíndo en pé de igualdade estas formas de intercambio. É o único xeito de resolver realmente os problemas.

SERVICIOS DE ASESORÍA DA UNIÓN DE COOPERATIVAS, ASOCIACIÓN GALEGA DE COOPERATIVAS AGRARIAS (AGACA)

1.- LABORAL

- Confección de Nóminas, Seguros Sociais, Custos Salariais e Calendarios Laborais.
- Contratos, Altas, Baixas e variación de datos da Seguridade Social, Prórrogas, Liquidacións, Finiquitos e Certificados do INEM e de Empresa.
- Subvencións derivadas co Contrato de Traballo, concedidas tanto polo Ministerio de Traballo, como pola Consellería de Familia, Muller e Xuventude da Xunta de Galicia.
- Presentación de solicitudes de certificacións de estar ó corrente no pago da Seguridade Social.
- Xestión de toda a documentación e a súa presentación.

2.- CONTABILIDADE

- Elaboración de Libros Contables, Confección de Facturas e Introducción de Asentos.
- Asesoría Contable, con visita periódica á Cooperativa e elaboración do Peche Contable do Exercicio.

- Confección do Libro de Contas Anuais.
- Elaboración de Memorias.
- Legalizar Libros e depositar Contas no Rexistro.
- Presentación de Contas os Órganos Sociais da Cooperativa.

3.- FISCALIDADE

- Imposto da Renda das Persoas Físicas, Elaboración dos Modelos 110, 190 e 111, tanto en Soporte Magnético, como en Impreso.
- Imposto Sobre o Valor Engadido. Elaboración dos modelos 300, 390, 347 e 349, en Soporte e Impreso.
- Imposto de Sociedades, Pagos Fraccionados e Imposto de Sociedades, modelos 202 e 201.
- Inspeccións.

4.- VARIOS

- Selección de persoal.
- Solicitud de Tarxeta CC.AA.EE.
- Dilixencia de Libros de Gas-Oil (trimestral).

Unión de Cooperativas Asociación Galega de Cooperativas Agrarias

Rúa Tomiño, 22 Entlo. - Telfs. (981) 584783-584911 - Fax (981) 571730 • Apto. 2069
SANTIAGO DE COMPOSTELA - 15703 A CORUÑA

Rúa Poeta Noriega Varela, 30 Entplta. - Telfs. (982) 201514-201543 - Fax (982) 202056
27004 LUGO

Rúa Bodoia, 7 - 2º. Oficina 1 - Telf. (988) 242480 - Fax (988) 242481
32004 OURENSE